

KEDEI MÓZES

2

TE KIBEN BÍZOL?

Nem is lehetne ennél vallatóbb kérdést feltenni, mert ha őszintén akarok felelni, fel kell tárjam egész benső valómat, világlátásomat.

1. Az unitárius ifjú kiben bízhatik? Először is Istenben, a mi Atyánkban. Mi unitáriusok Isten oszthatatlan egységét valljuk, ez a teológiánk tengelytétele, vallásunk alfája és omegája. Istennel kapcsolatban tegyük fel a következő kérdéseket: Mi Isten lényege? Ki Isten? Milyen az Isten?

Mi Isten lényege? Isten lényegét sokan és sokféleképpen próbálták körülírni, meghatározni. Mondhatjuk, hogy Isten igazság és szeretet. Mondhatjuk, hogy Isten energia, mely betölti a világmindenséget. Mondhatjuk, hogy Isten az élet forrása, sőt, hogy Isten maga az élet. Paul Tillich úgy határozta meg, hogy Isten "létezésünk" alapja. Kiemelte Isten transzcendens vonását, de hozzátette, hogy Ő csak a közvetlen tapasztalaton keresztül ismerhető meg. Spinoza azonosította Istent a természettel. Martin Buber azt tanította, hogy Isten a határtalan abszolút "Te", akihez intézzük imádságunkat. A legtalálhatóbb meghatározást Jézus adta: "Az Isten lélek: és akik őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják". (Jn 4,24)

Ki Isten? Isten a világ teremtője, ezt vallja a Biblia is, mely úgy írja le a világ teremtését, ahogy azt az akkori kor embere elképzelte. Nem a leírás hogyanja a lényeges, hanem az igazság, amit ez a történet magában rejt: a világ Istentől nyerte létezését. Ezért a világegyetem jóindulatú és barátságos, mert Isten jóságából született.

Isten nemcsak teremtőnk, de szerető, gondviselő Atyánk is, aki szeretetével a bölcsőtől a koporsóig kíséri életünket. Amikor ezt mondom, két kép jelenik meg előttem: a 23. zsoltár jó pásztora, aki ismeri egyenként juhait, tudja melyik a gyenge, a beteg, a segítségre szoruló. Zöld legelőkön eteti, csendes vizeknél itatja juhait. Jósága és szeretete kifogyhatatlan. A másik a tékozló fiú édesapja, aki csontra soványodott, lerongyolódott fiát karjaiba zárja, megcsókolja és visszafogadja szeretetébe.

Kisgyermek koromban korán megfigyeltem, hogy édesanyám soha nem aludt el imádság nélkül. Nagy és hatalmas lehet az Isten, ha édesanyám soha nem feledkezik meg róla, de jó is kell legyen, gondoltam, ha mindig meghallgatja a mi kérésünket. Zsenge gyermekként úgy képzeltem el Istent, mint egy meleg tekintetű nagy embert, aki kezébe fogja kezünket, hogy átvezessen minket az élet sűrű erdején.

Milyen nagyszerű érzés, ha elgondolom, hogy az én Atyám személyesen érdeklődik az én életem iránt. Milyen nagyszerű tudni azt, hogy Isten a világmindenség Istene, de ugyanakkor az én Atyám is, aki szeret engem, törődik velem, gondot visel rám.

Milyen az Isten? Isten jó. Amikor azt mondjuk, hogy Isten jó, egészen sajátos értelme van, többet fejez ki, mint amikor ezt a jelzőt az emberre alkal-

mazzuk. Az ember is lehet jó, de ez a jóság mindig fogyatékos, nem teljes. Az Isten jósága egyetemes, kifogyhatatlan, kitartó, végtelen. Ezért mondja Jézus, hogy "Legyetek a ti mennyei Atyátoknak fiai, aki felhossa az ő napját mind a gonoszokra, mind a jókra, és esőt ad mind az igazaknak, mind a hamisaknak" (Mt 5,45). Erre utal Jakab apostol is. "Minden jó adomány és minden tökéletes ajándék felülről való, és a világosságok Atyjától száll alá" (Jak 1,17).

Isten szeretet. János apostol Istenről így beszél: "És mi megismertük és elhittük az Istennek irántunk való szeretetét. Az Isten szeretet; és aki a szeretetben marad, az Istenben marad, és az Isten is őbenne" (1Jn 4,16).

Isten nekünk embereknek szerető Atyánk, ez azt jelenti, hogy Isten szeret minket. Ez a szeretet egyetemes, melyből senki kizárva nincsen. Isten szeret minket akkor is, ha ellene cselekszünk. Ő szereti a jókat, igazakat és bűnösöket egyaránt. Ebben nyilatkozik meg minden emberi elgondolást meghaladó erkölcsi ereje és fensége. Az Isteni szeretet az embert felemeli és Istenországának munkásává avatja. Isten atyai szeretetével gondot visel a világra, és benne az emberrel. Jézusnál erős, rendíthetetlen az isteni gondviselésbe vetett hit, az a meggyőződés, hogy a világ és az élet Isten oltalma alatt van. Isten szeretete az ember biztonságos otthona. Ha időnként távol is kerül az ember Istentől, de szívében él a hit, hogy van hová visszatérnie és Isten őt szeretettel fogadja.

Isten igazságos. Isten megítéli cselekedeteinket az ő igazsága szerint. Ez azt jelenti, hogy a jót jutalmazza, a rosszat bünteti, ő nem nézi az ember külső körülményeit, születését, a társadalmi ranglétrán elfoglalt helyét, csak cselekedeteit és mindenkit aszerint ítél meg.

Az ember gyakran mond ítéletet mások felett, ítéletében azonban többnyire személyes érdekek vezetnek. Ezért történik meg igen gyakran az emberi igazságszolgáltatásban, hogy a bűnöst felmentik, az ártatlant pedig elítélik. Igazságos ítéletet csak Istentől várhatunk. Ezért mondja a zoltáríró: "Igaz vagy Uram, és a te ítéleted igazságos" (Zsolt 119,137). Ez a gondolat jut kifejezésre Pál apostolnál is: "Aki megfizet mindenkinek az ő cselekedetei szerint: Azoknak, akik a jó cselekedetben való állhatatossággal dicsőséget, tisztességet és halhatatlanságot keresnek, örök élettel; Azoknak pedig akik versengők és akik nem engednek az igazságnak, hanem engednek a hamisságnak, búsulással és haraggal. Nyomorúság és ínség minden gonoszt cselekedő ember lelkének, zsidónak először meg görögnek; Dicsőség pedig, tisztesség és békesség minden jót cselekedőnek, zsidónak először meg görögnek; mert nincsen Isten előtt személyválogatás" (Róm 2,6-11).

Isten irgalmas. Az ember fejlődésben levő, tökéletesedő lény. Ezért életében sokszor vétkezik önmaga, embertársai és Isten ellen. Isten bűneinkért nem vet el magától, hanem időt és alkalmat ad a megtérésre és megjavulásra. Isten irgalmas, ez a gondolat csendül ki félreérthetetlenül a tékozló fiú példázatában. A tékozló fiú a tévelygő, a bűnös embert, az apa az Istent jelképezi. Isten a tévelygő, törvényei ellen vétő gyermekének megbocsájt: "Mikor pedig még távol volt, meglátá őt az ő atyja és megeské rajta a szíve, és odafutván, a nyakába esék, és megcsókolgatá őt" (Lk 15,20). Az Isten irgalmassága azonban nem zárja ki az ő igazságosságát. Az ember kötelessége ráismerni az Isteni bölcsességre, mely erkölcsi növekedésünket elősegíti, és ne feledkezék meg soha arról, hogy Isten igazságos ítélete előbb vagy utóbb be fog következni.

2. Bizalom az emberben, aki Isten teremtménye: "Azután megformálta az Úristen az embert a föld porából, és élet leheletét lehelte orrába. Így lett az ember élőlényé" (1Móz 2,7). Az ember kifeszített híd ég és föld között, teste a földhöz köti, lelke Istenhez emeli. Isten lelkének hordozói vagyunk, ebben van istenfiúságunk bélyege és záloga.

Az ember Isten gyermeke, Isten legnemesebb teremtménye, a teremtés koronája. Az élő világban az ember az első, akiben öntudatra ébredt az élet. Lelki

tehetségeink: a hit, értelem, szabadakarat, lelkiismeret és szeretet segítségével Isten felé növekszünk.

A hit összekötő kapocs Isten és ember között. Benne és általa elfogadom függésemet Istentől, de ez az elfogadás nem kényszerű, hanem önkéntes. Ez a kapcsolat a szülő és gyermek viszonya: meghitt, meleg és bensőséges. Elsődleges jellemzője a bizalom. A hit segítségével az ember a látható világ mögött felfedezi a láthatatlan szellemi valóságot, Istent. "A hit pedig a reménylett dolgoknak valósága és a nem látott dolgokról való meggyőződés" (Zsid 11, 1).

Az értelem segítségével felfedezzük a világba rejtett igazságokat, a világot irányító és mozgató törvényeket. Általa megismerjük Istent, önmagunkat, embertársainkat és a világot. Segítségével gondolkozunk és ítéletet alkotunk. Mi unitáriusok hangsúlyozzuk az értelem szerepét a vallásban és általában az ember életében. Pál apostollal valljuk, hogy az értelem előtt nem lehetnek tabuk és tiltott területek: "Nekünk azonban az Isten kijelentette az ő Lelke által: mert a Lélek mindeneket vizsgál, még az Istennek mélységeit is (1Kor 2,10).

Isten lemondott szabadságának egy részéről az ember javára, hogy szabadon választhasson a jó és rossz, az igaz és hamis között. Az ember sokkal több, mint egy mozgatható báb Isten kezében, aki helyett Isten dönt és választ. Az ember éppen a választás felelősségében tisztul, fejlődik és növekszik Isten felé. Döntéséért és életéért vállalnia kell a felelősséget Isten és önmaga előtt. A szabadság áldás és teher is egyben, de emberhez méltó állapot. Ezt vallja Pál apostol is: "Mert nem a szolgaság lelkét kaptátok, hogy ismét féljete, hanem a fiúság lelkét kaptátok, aki által kiáltjuk: Ábbá, Atyánk!" (Róm 8,15); "Mert ti testvéreim, szabadságra vagytok elhíva; csakhogy ne legyen alkalom a testnek a bűnre, hanem szeretetben szolgáljatok egymásnak" (Gal 5,13).

Az ember csálhatatlan irányítúje a lelkiismeret, mely szüntelenül mutatja az utat Isten felé. Olyan pontos, beépített mérőeszköz, melyet becsapni nem lehet. Benne Isten szól hozzánk: Ösztönöz a jóra, figyelmeztet a rosszra és pártatlanul megítéli cselekedeteinket. A jó lelkiismeret jutalma a nyugodt szív, a rossz lelkiismeret a zaklatott, a békétlen lélek. A lelkiismeret erejét, működését jelenítik meg drámai erővel a balladák.

Életerőnk a szeretet. Isten pecsétje az ember szívében. Jézus a szeretet kettős parancsolatában emberi életünk zsinórmértékét s a vallás legfőbb törvényét fogalmazza meg: "Minden parancsolatok között az első: ...Az Úr a mi Istenünk egy Úr. Szeresd azért a Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből és teljes erődből. Ez az első parancsolat. A második pedig hasonlatos ehhez: Szeresd felebarátodat, mint magadat. Nincs más ezeknél nagyobb parancsolat" (Mk 12,28-31).

A szeretet a legtisztább és leghatékonyabb energia. Csak úgy teljes és egész a mi életünk, ha ez az energia betölti a mi életünket. Az Isten és embertársam szeretete nem zárja ki önmagam szeretetét, éppen ellenkezőleg. Az önmagam iránti és egyben a bennem levő szeretetnek szabad folyást kell engednem. A szeretet életünk legnagyobb vállalkozása. Szeretni annyit jelent, mint adni, odaadni önmagunkat. A szeretetben önmagam benső lényét adom anélkül, hogy birtokolni akarnám a másikat. A birtoklás mindig arra irányul, ami belőlünk hiányzik. A másik embert szeretni annyit jelent, hogy őt önmagához vezetem, elősegítem szellemi növekedését. Ha szívünk mélyéből élünk, telve szeretettel és határtalan bizalommal, akkor harmóniában élünk önmagunkkal, embertársainkkal és Istennel.

Milyen az ember? A dogmakereszténység tanítása az emberről pesszimista. Negatív nézetét a bűnesetre vezeti vissza, mely szerint az első emberpár Isten parancsa ellenére evett a tiltott fa gyümölcséből és ezáltal természete teljesen megromlott, annyira, hogy önmaga erejéből képtelen lett a jóra. Szabadságát elvesztette, a bűn fogja lett. A bűnös ember és Isten között a szakadék akkora

lett, amit csak Krisztus tud áthidalni, aki maga is Isten. A haragvó Istent csak vérével és kereszthalálával tudja Krisztus kibékíteni. Mi unitáriusok értetlenül állunk a helyettes elégtétel váltsága előtt, mely azon kívül, hogy erkölcsi szempontból talány előttünk, de romboló is az ember erkölcsi fejlődésére nézve, mivel leveszi válláról a felelősség terhét. A mi felfogásunk az emberről? optimista. Hisszük, hogy az ember természete alapján véve jó. A teremtetési történetben azt találjuk, hogy Isten az ő képére és hasonlatosságára teremtetete az embert. A teremtetés befejeztével, pedig látta Isten, hogy jó, amit teremtetett.

Az ember Istennek növekedésben levő gyermeke. Fejlődése során sokszor megtorpan, elesik, elveszíti az irányt, hogy aztán még nagyobb lendülettel igyekezzék Isten felé. Sokszor eltűnik látóhatáráról Isten arca, mint hegy mögött a nap, hogy aztán még hívogatóbban, fényesebben álljon előtte. Tagadhatatlan, hogy voltak emberek, akik állati szintre süllyedtek, de az is tagadhatatlan, hogy voltak, akik eszményi magasságokba nőttek, mint Jézus, Schweitzer, Martin Luther King és még sokan mások. Ők életükkel bizonyították, hogy a becsületesség, együttérzés, bátorság és hűség erénye megélhető a mindennapi gondok és nehézségek szorításában. Mint ahogy a Himalája gyémántporos csúcaival hívja és vonzza a magasba vágyókat, úgy hívják ők is tisztább és emberibb életre, az eszmény eddig még meg nem hódított magaslataira az embert, Isten gyermekét. Azt az embert, aki lelki tehetségeivel Isten munkatársává nőhet a világ építésében és szolgálatában.

Ezért zuhanás, megtorpanás, vereség és gyengeség ellenére is vallom: "Az ember szenny és sár felett/ szent orgonának született,/ s hiába riog néha a gonosz,/ a lélek mégse rossz./ A bűne: máz csak,/ magja: ősi, tiszta,/ és esdekel az Úr ölébe vissza./ Szava, a százszor diszharmonia,/ s marad örökre a jóság fia." (Walter Gyula)

Hiszek Istenben, a mi teremtetőkben és gondviselő Atyánkban; és hiszek az emberben, aki szellemiségében Isten felé növekszik, aki képes Isten országát valósággá tenni földi életünk határai és nehézségei között is.

SZABÓ GYULA

A BOLDOGSÁG KENYERE*

Kaptam a megtisztelő meghívást, hogy unitárius ifjak előtt tartsak egy előadást a boldogságról. Pontos cím szerint arról, hogy "Boldogok a ...Kik a boldogok?", kiegészítő toldalékként még azt is hozzátéve, hogy "Mikor mit jelentett és ma mit jelent boldognak lenni?". Nem mondhatom, hogy boldogan vállaltam az előadói szereplést, de végül is azzal győztem le ellenkezésemet, hogy a téma a lehető leghálásabb, mert hiszen a boldogság feltehetően mindenkit érdekel, s amellet mindenki "szakértője" is a kérdésnek azzal a boldogsággal és boldogtalansággal, ami sorsába osztályrészül jutott, tehát alapjában véve bárki "előadója" lehetne ennek a témának.

* Az előadásra 1994. júl. 29-én került sor a küküllődombói Unitárius Ifjúsági Konferencia rendezvényének részeként